

Зовнішньополітична орієнтація західно-українського проводу в 1918 р.

До 1919 р. революція в Наддніпрянщині та західноукраїнських землях проходила за різними сценаріями. Її окремий розвиток обумовлювало складне переплетіння міжнародних, воєнних та внутрішніх суспільно-політичних чинників. Одним з важливих аспектів революційного процесу в Україні, зокрема в питанні реалізації соборницької ідеї, були зовнішньополітичні орієнтації лідерів галицьких та буковинських українців. Дана проблема в контексті тогочасної ситуації в Центральній та Східній Європі, як також взаємини в період революції лідерів національного руху східно- та західноукраїнських земель, є недостатньо вивченою, через те й суперечливо висвітлено¹.

З 1916 р. політичне та організаційне керівництво українським рухом Австро-Угорської імперії було зосереджене в руках Української Парламентарної Репрезентації, в якій переважали представники Української Національно-Демократичної Партії (далі — УНДП)². Друга за впливом у Галичині Українська Радикальна Партія в роки світової війни майже припинила свою організовану діяльність. Керівники Української Соціал-Демократичної Партії до вересня 1918 р. включно обмежувались створенням фахових робітничих організацій за національним принципом³. Щодо християнсько-суспільної партії, то її вплив на українське життя Галичини був мінімальним.

Хід війни висвітлив ілюзорність планів західно-українського проводу утворення під скіпетром австрійського цесаря соборної Української Держави. Проголошення самостійної Української Народної Республіки знову активізувало український рух у виснажених війною Галичині та Буковині, одночасно давши австрійським українцям нову опору в домаганні державної самостійності та об'єднання українського народу. Їх політичне керівництво вже не було вимушене за всяку ціну триматись Австро-Угорщини чи Німеччини, а навпаки — отримувало свободу дій на міжнародній арені⁴. Тим більше, що зміни орієнтації вимагала суперечка за Галичину з поляками, яким австрійці та німці обіцяли державну самостійність. Та, остерігаючись конфлікту з цесарським урядом, західноукраїнські лідери навіть не пробували наві'язати контакти з представниками Антанти.

Українська Парламентарна Репрезентація натомість зосередилась на домаганнях утворення української автономії в межах Австрії. На засіданнях австрійської Державної Ради у Відні українські парламентарії все частіше заявляли, що коли не буде вирішене питання поділу Галичини, то вони будуть змушені звернутися до Києва. Проте реальних спроб порозумітися з Центральною Радою західноукраїнські діячі не робили.

Несподівану підтримку австрійські українці отримали під час мирних переговорів у Бресті від представників Центральної Ради. Хоча поставлена українською делегацією вимога приєднання Галичини і Буковини до України викликала негативну реакцію німецької і австрійської сторони, складне становище Відня змусило його погодитись на вирішення українського питання в межах Австро-Угорщини.

Згідно з тасмною угодою, укладеною в рамках Берестейського мирного договору, український уряд зобов'язувався прийняти закони, які б забезпечили національні права польського, німецького і єврейського населення України. З свого боку, уряд Австрії не пізніше 20 липня 1918 р. мав подати на розгляд Державної Ради проект закону про утворення з Східної Галичини і Буковини окремого коронного краю, при чому уряд обіцяв докласти всіх зусиль для прийняття даного закону. В тасмному договорі було зазначено, що він становить нероздільне ціле з мирним договором і втрачає силу при недотриманні хоч однієї з умов договору⁵. Отримавши під час переговорів інформацію про підготовку такого документу, лідери УНДП передали українській делегації підготовлений ними проект статуту українського коронного краю⁶.

Берестейський мир знімав з порядку денного ідею об'єднання українських земель та давав реальну надію на вирішення українського питання в Австрії. Але після того, як факт підписання тасмною угоди став відомий полякам, вони організували масові акції з вимогою відмови уряду від реалізації цього документу, надалі продовжуючи тиск на парламентарному рівні.

Становище ускладнилося й після гетьманського перевороту у Києві. Керівництво УНДП негативно сприйняло встановлення гетьманської влади, адже ця подія ставила під питання дотримання сторонами умов Берестейського договору, і одночасно зменшила можливість маневру австрійських українців, які втрачали вплив через погрози об'єднатися в одну українську державу⁷. Та незабаром західноукраїнський політичний провід почав діяти у двох відмінних напрямках зовнішньої політики⁸.

Старше покоління українських політиків, зокрема буковинський лідер Микола Василько та його однодумці, підтримали керівництво Австрії, яка намагалась розігравати відмінну від Німеччини українську карту. Австрійські урядові та дипломатичні кола, вважаючи себе більш компетентними для вирішення східних проблем, робили спроби схилити наддніпрянських лідерів на свій бік, висуваючи на посаду українського гетьмана чи короля австрійського принца Вільгельма Габсбурга. Останній, знаний серед українців як Василь Вишиваний, перебував у той час зі своїм штабом у Олександрівську⁹. Певним фактором підтримки даного проекту було більш лояльне, у порівнянні з німцями, ставлення до українських інституцій та населення на землях, зайнятих австрійським військом¹⁰. Практична реалізація даного плану нашоувхнула на протидію Німеччини, яка виступила проти розширення впливу Австрії в східному напрямку¹¹.

Павло Скоропадський не мав особливих підстав підтримувати західно-українських лідерів в австрійському вирішенні українського питання, хоча воно і було тісно пов'язане з домовленістю про передачу Українській Державі Холм-

щини, що врізалась клином в її територію. Під тиском австрійського уряду гетьман був змушений погодитись на анулювання тасмної угоди щодо поділу Галичини¹². Даний факт офіційно не розголошувався, та незабаром свої посади залишили граф Чернін і доктор Зайдлер — особи, що поставили підписи на додатковому тасмному протоколі щодо Галичини і були відповідальними за виконання відкритих і тасмних зобов'язань, взятих на себе Австрією в Берестейському договорі. Призначення головою уряду відомого своєю антиукраїнською позицією барона Гусарєка остаточно підтверджувало рішення австрійської влади вирішити питання Галичини в корисному для поляків напрямку¹³. Це зрозуміли і українці, які відразу висловили недовіру уряду, і навіть присутність в його складі Івана Горбачевського сприймали як насмішку над українськими домаганнями.

Натомість молодше покоління галицьких парламентаріїв через відверто пропольську позицію австрійського уряду в питанні Галичини розпочало пошук підтримки поза Віднем¹⁴. Голова Української Парламентарної Репрезентації Євген Петрушевич здійснив поїздку в Берлін для зондування намірів і перспектив німецької політики щодо України. Державний секретар Кюльман запевнив його, що гетьманський переворот не засвідчив зміни проукраїнської політики Німеччини, і Берестейський договір буде виконаний¹⁵.

Беззастережна підтримка Скоропадського Німеччиною вплинула і на ставлення УНДП до керівництва Української Держави. «Українське Слово», а незабаром «Діло», недвозначно продемонстрували свою симпатію гетьманській владі¹⁶. Лонгин Цегельський опублікував свої враження про поїздку до Києва, де заявив, що, на його думку, гетьман Скоропадський дійсно прагне побудувати національну українську державу, і одночасно виступив з критикою партії соціалістів-федералістів за відмову увійти в гетьманський коаліційний уряд¹⁷. Подальше укріплення міжнародного становища Скоропадського, спонукало західноукраїнське керівництво до активніших контактів з Наддніпрянською Українською парламентарні посли Л.Цегельський, О.Колесса, С.Смаль-Стоцький здійснили поїздки до Києва з метою переконати опозиційні партії до входження в союз з гетьманом, чи хоча б не повставати проти його влади¹⁸. Після невдачі цих місій та усвідомлення зростаючої сили Українського Національного Союзу (далі — УНС), галицькі діячі знову зосередили свою увагу у віденському напрямку¹⁹, одночасно розпочавши підготовчу роботу з метою перебрати владу в Східній Галичині²⁰.

Українська Парламентарна Репрезентація разом з послами чехів та словенців ще в червні 1918 р. запропонували цареві план перебудови Австрії на федерацію національних держав²¹. Восени 1918 р. загроза цілковитого військового розгрому Австрії актуалізувала даний проект — його реалізація стала останньою надією царя зберегти країну в її межах. Вслід за Німеччиною 5 жовтня 1918 р. Австрія звернулася до американського президента Вільсона з пропозицією миру, в якій виразно погоджувалась з його 14 пунктами програми миру та основою його пізніших заяв (12 лютого і 27 вересня 1918 р.), даючи цим згоду на автономію народів монархії як підставу для миру²². Практично весь жовтень 1918 р. у Відні ідея реорганізації Австрії в федеративну державу активно протетувалась урядом.

Українська Парламентарна Репрезентація, намагаючись у цій ситуації набути статусу рівноправного партнера уряду, прийняла рішення скликати 19 жовтня 1918 р. у Львові українську Конститутанту з метою національного самовизначення, яке було легітимізоване 16 жовтня царським маніфестом. Народний Комітет у Львові постановив приймати царський маніфест як платформу для організації національної держави на українських територіях Австрії²³.

Криза влади в столиці австрійської імперії фактично давала можливість українським керівникам діяти самостійно, як це зробили поляки, чехи, угорці. Проте зволікання американського президента з відповіддю на мирні пропозиції Австрії, створювали ілюзію позитивного для Відня рішення післявоєнного устрою²⁴, на що, очевидно, сподівалося і українське керівництво. Одночасно двірцеві кола спонукали українських лідерів, щоб Конститутанту у Львові прийняла рішення про прилучення до Австрії²⁵.

На зборах парламентарних та соймових послів, а також представників політичних партій Галичини та Буковини, які проголосили себе Українською Національною Радою (далі — УНРада. — *О.Л.*) більшістю присутніх було прийнято рішення про утворення на землях Австро-Угорщини самостійної української держави, яке проте не визначало її майбутнього правно-політичного устрою. Вимоги соціал-демократів та представників молоді проголосити негайну злуку з Наддніпрянською Україною не були підтримані більшістю УНРади²⁶.

У своїх спогадах лідери УНДП по-різному пояснювали відмову об'єднатися з Українською Державою. Кость Левицький стверджував, що керівництво УНРади намагалось «прояснити і утвердити державно-правне становище Східної Галичини, а відтак української частини Буковини і Угорської України, а вкінці уладнати державне відношення до Придніпрянської України...»²⁷. Секретар Народного Комітету Степан Баран, який готував проект постанови, пояснював дане рішення непевністю положення Скоропадського, його планом оголосити федерацію з Росією та проханням Українського Національного Союзу не проголошувати негайної злуки, бо це б скріпило позиції гетьманської влади²⁸. Два останні аргументи викликають заперечення. Сумнівно, що план створення федерації міг бути відомий майже за місяць до її проголошення. Що стосується звернення УНС, то напевно чи керівники УНДП в той час могли симпатизувати соціалістам, які очолювали даний союз. З останнім поясненням С. Барана не погоджувався один з лідерів галицьких соціал-демократів Антін Чернецький, який у своїх спогадах писав, що В. Винниченко навпаки просив галичан проголосити злуку²⁹. За словами Михайла Лозинського, в основу рішення УНРади лягло міркування, що «коли Антанта вирішить лишити Австрію при життю, то українські землі проти волі Антанти не можуть з'єднатися з Великою Україною, але ще погіршать своє становище в Австрії»³⁰. Натомість на нарадах 18 та 19 жовтня парламентарії неприховано агітували за федерацію з Австрією³¹.

Загальним настроєм українського громадянства в місцевостях Галичини та Буковини було прагнення об'єднання з Наддніпрянською Україною. З такими інструкціями їхали на з'їзд мужів довіря до Львова представники повітів³². Не впевненні в підтримці своєї позиції на цих зборах, які відбулися 19 жовтня, керівництво УНРади представили їх учасникам рішення про тимчасове утримання від злуки як доконаний факт³³.

Як засвідчили наступні дії віденської делегації УНРади, якій були надані прерогативи виконавчої влади, зволіання проголошення злуки було викликане надіями на вирішення української незалежності саме у Відні⁷⁴.

23 жовтня віденська делегація УНРади повідомила президента Ради Міністрів Гусарєка про ухвалення української держави. Та через два дні був створений новий уряд, який очолював Лямаш, один з авторів проєкту федерації. Президія УНРади зажадала від нього передачі державної адміністрації у Східній Галичині в руки Української Національної Ради, але і новий голова уряду, хоч і погоджувався з домаганнями українців, зволікав з відповідним офіційним розпорядком наміснику у Львові⁷⁵. За словами Л.Цегельського, члени віденської делегації, звертаючись до Лямаша, говорили, що якщо владу в Галичині візьмуть поляки, то для Австрії вона, очевидно, буде втрачена, а якщо уряд і цар доручать наміснику передати владу УНРади, то Австрія і династія будуть мати в українцях влячних союзників, які готові залишитись в утвореній федерації⁷⁶.

На засіданнях Міністерської Ради 31 жовтня була затверджена відповідь Польської Ліквідаційної Комісії, яка, не заперечуючи проти об'єднання Галичини з незалежною польською державою, вказувала на право і української нації до створення самостійного державного організму. Проте, в цьому документі не були означені границі українських та польських областей. На другому засіданні уряд постановив доручити по всій території Східної Галичини обсадити всі староства і повітові дирекції фінансів урядовими української народності в порозумінні з УНРадою. Крім того, предбачалося призначення українців на залізничні станції та повітовими суддями⁷⁷. Такі суперечливі рішення ставили українців в абсолютно програйше становище перед поляками, в руках яких була майже вся адміністрація Галичини.

Тим часом, під загрозою переходу влади до рук Польської Ліквідаційної Комісії, український Військовий Комітет при погодженні з керівництвом УНРади вирішив самостійно перебрати владу у Галичині в свої руки, що було здійснено у Львові 1 листопада, а в більшості повітових центрів 1-7 листопада 1918 р. В умовах розпочатих поляками військових дій проти української влади, обмежені у збройних формуваннях галицькі лідери нарешті звернулися за підтримкою до гетьмана Скоропадського. 5 листопада, за дорученням Команди українських військ, у Київ з проханням про військову допомогу вирушили Назарук і Шухевич⁷⁸.

Український Краєвий Комітет Буковини (розширена Буковинська делегація УНРади) чекав вказівок з Відня та Львова. Коли на масовій маніфестації присутні почали вимагати воз'єднання з Україною, заспокоїти їх вдалося лише запевненням, що так і буде. Тільки після несподіваної окупації Буковини румунськими військами Краєвий Комітет прийняв рішення про відправку делегації до Львова та Києва з проханням надання допомоги. У Львові буковинських посланців було наділено повноваженнями діяти і від імені Галичини⁷⁹. Та звернення до Скоропадського було запізненим — на той час, коли делегати прибули до Києва, в Наддніпрянщині розпочалося протигетьманське повстання. Рішення УНРади від 10 листопада 1918р., яке доручало Раді Державних Секретарів здійснити необхідні заходи для об'єднання всіх українських земель в одну державу, було зrealizовано в передвступному договорі 1 грудня 1918 р. у Фастові вже з керівниками Директорії.

Впродовж 1918 р. західноукраїнські лідери займали по відношенню до Наддніпрянської України в основному вибігальну позицію. Вони звернули увагу на режим Павла Скоропадського, лише після укріплення міжнародного становища Української Держави. Переорієнтація на Київ була здійснена не внаслідок соборницьких прагнень керівництва УНРади, а швидше під тиском обставин — залишитися наодинці з поляками означало втратити реальні надії на державність. Натомість, продовжуючи оглядатись на Австрію до останніх днів монархії, вони не скористались з її розпаду для об'єднання з Наддніпрянською Україною⁸⁰. Наслідком одновекторної політики українців стала втрата Львова в листопаді 1918 р., і негативне ставлення Антанти до перспектив української державності в наступні роки.

Пояснення нерішучості та австрофільських орієнтацій слід шукати перш за все у політичному досвіді керівництва українського національного руху першої чверті ХХ ст. Сформовані як політики в представницьких органах Львова та Відня, вони досягли відносних успіхів, діючи в конституційному полі австрійської монархії, та виявились не приготуваними до рішучих дій в умовах національної та соціальної революції⁸¹. За словами Мацея Козловського, українські лідери «просто не уявляли собі проведення самостійної політики, без якогось арбітра, до якого в суперечці з поляками можна було б апелювати»⁸². Не випадковими був відхід від керівних позицій в перші місяці західноукраїнської революції найдосвідченіших діячів — Миколи Василька та Костя Левицького.

У своїх надіях на Відень українські політики не були винятком на фоні еліти інших недержавних народів монархії. Зокрема, чеські послы до парламенту на протывагу діям Масарика на еміграції також домагались перебудови Австрії на федеративну державу. І лише підтримка Вільсона схилила лідерів чеського руху до проголошення незалежності⁸³. Принаймі до жовтня 1918 р. не готувались до насильного перебрання влади в Галичині і польські парламентарі⁸⁴. Проте, останні, як і лідери словенців та хорватів, на відміну від українців, намагались дотримуватись багатовекторної зовнішньої політики⁸⁵, що дозволило їм в умовах краху центральних держав опертись на переможену Антанту, підтримавшу їхнє відокремлення від Австрії.

Поряд з цим, нечисельна західноукраїнська політична еліта була на другорядних ролях не лише в імперському центрі, який використовував її як протывагу самостійницьким польським домаганням, але й у Галичині та в Буковині, де домінувала аристократія національних меншин. Характеризуючи настрої керівництва ЗУНР-ЗОУНР, колишній член Центральної Ради, єврейський лідер Соломон Гольдман у квітні 1919 р. писав: «Бувші послы до рейсхрату і галицького сойму, адвокаты і попы, не можуть звільнитися від почуття поваги і страху поневоленых до бувших панів, хоч обставини рішуче змінилися і недавні рабы стали панями самім собі, на власній землі»⁸⁶.

Колишня метрополія досить своєрідно «віддячила» українським лідерам за вірність: Австрія була в числі тих країн, що матеріально підтримували Польщу в українсько-польській війні 1918—1919 рр⁸⁷.

Про потребу досліджень даних аспектів української революції, зокрема, в період Центральної Ради, говориться в публікації: Гопуляк І. До проблеми соборності українських земель у добу Центральної Ради / Центральної Рада і український державотворчий процес. Матеріали наукової конференції 20 березня 1997 р. — Київ, 1997. — С. 196 — 203.

¹ Серед 33 членів обох палат австрійської Державної Ради були: 16 безпартійних (митрополит Андрей Шептицький), 1 член християнсько-соціальної партії, 1 соціал-демократ, 5 радикалів, 25 національних демократів. Див.: Сидір Ярославин (Сохоцький І.). Визвольна боротьба на Західно-Українських Землях у 1918 — 1923 роках. — Філадельфія, 1956. — С. 82.

² Центральної державний історичний архів України, м. Львів (далі — ЦДАЛ України), ф. 309, оп. 1, спр. 2258, арк. 110-111 зв.

³ Лозинський М. Галичина в рр. 1918-1920. — Прага, 1922. — С. 21-23.

⁴ Велика Українська Революція. Матеріали до історії відновлення української державності. Календар історичних подій за лютий 1917 року — березень 1918 року. — Вид. 2. — Нью-Йорк, 1967. — С. 97.

⁵ Передалий конспіративно Сєврюку на львівському вокзалі проект статуту був підготований М. Лозинським, В. Охримовичем, В. Панейком, С. Рудницьким і С. Товкашівським. ЦДАЛ, ф. 581, оп. 1, спр. 26, арк. 22-25.

⁶ Рясевич В. Роль Української національно-демократичної партії в організації українського державного життя. — Підготовлено до друку в збірнику матеріалів засідань історичної секції НТШ у Львові. Рукопис використано з дозволу автора.

⁷ В Рясевич розмежує період, що розглядає дві течії УНДП — групу прибічників голови Народного Комітету УНДП К. Левицького та опозицію, до якої входили голова Української Парламентарної Репрезентації С. Петрушевич та парламентарні послы Л. Цегельський і Є. Левицький. Див.: Рясевич В. Українська національно-демократична партія (1899-1918 рр). Автореферат дис. на здобуття вченого ступеня канд. іст. наук. — Львів, 1996. — С. 18-19.

⁸ Ковалевський М. При джерелах боротьби. Спомини, враження, рефлексії. — Інсбрук, 1960. — С. 472-473; Чикаленко С. Щоденники (1918 — 1919) // Слово і Час. 1993. — № 10. — С. 33; № 12. — С. 74.

⁹ О. Л. Українська державність. Допись з України // Українське Слово. — 1918. — 27 червня. — С. 2.

¹⁰ Рясевич В. Українська національно-демократична партія... — С. 18-19.

¹¹ Дорошенко Д. Мої спомины про недавнє — минуле (1914 — 1918). Ч. III. Доба Гетьманщини. — Львів, 1923. — С. 48-49.

¹² Негативне ставлення до українських демократів. Успіх вивив на посту міністра освіти в справі українського шкільництва і університету у Львові. Очолити уряд, він виступив з об'язанню неподільності Галичини. — Стр. Міністерська криза в Австрії і справа поділу Галичини // Наша Думка — Київ. — 1918. — 4 серпня. — С. 1.

¹³ 20 червня 1918 р. Євгена Чикаленка віддав Леонтина Цегельський і посадив його про те, що галицьке парламентарне хазо остоті цілком за германську орієнтацію, кажучи, що нам вигідніше триматися з німцями, бо Габсбурзька династія здавна зрадила, брехлива, ширю віддана католицтву, а тому буде підтримувати поляків, і певніше всього, що вона має заміри прилучити до Австрії правобережні губернії, де переважають польські помішники, які напевне й сполотяться про не перед австрійським урядом». Цит. за: Чикаленко С. Щоденники Слово і Час. — 1993. — № 12. — С. 74.

¹⁴ Там само; Сохоцький І. Будівничі новітньої української державності в Галичині / Історичні постаті Галичини XIX — XX ст. (НТШ, Бібліотека українознавства. — Ч. 8). — Нью-Йорк, Париж, Сідней, Торонто, 1961. — С. 170.

¹⁵ Нова Рада. — 1918. — 24 (11) липня. — С. 1.

¹⁶ Цегельський Л. Врвжнія з України // Українське Слово. — 1918. — 6 липня. — С. 1-2; 7 липня. — С. 1-2; 10 липня. — С. 1-2; 14 липня. — С. 1-2; 21 липня. — С. 1-2. З приводу вказаних публікацій Л. Цегельського С. Сєфремов розпочав на сторінках «Нової Ради» дискусію. Див.: С. С. (Сєфремов С.). Політичне комволяжерство // Нова Рада. — 1918. — 21 (8) липня. — С. 1-2. Його ж. З газет та журналів Легким скоком // Нова Рада. — 1918. — 24 (11) липня. — С. 7.

¹⁷ Цегельський Л. Від легенд до правди. Спомины про події в Україні зв'язані з Першим Листопадом 1918 р. — Нью-Йорк; Філадельфія, 1960. — С. 29-30.

¹⁸ Леонтина Цегельський з цього приводу писав: «Ми мусли вести дуже обережну політику, щоб бодай Галичину оборонити від соціально-більшовицької анархії та руїни і бодай у Галичині створити базу для будови української держави. Таку можливість ми бачили в перебудові Австрії на федерально національних країн-держав, у тому числі й для Галичини». Цегельський Л. Названа праця. — С. 30-31.

¹⁹ С. Іванович (Баран С.). Українські пралори над Львовом. До історії створення З УНР в 1918 р. / Календар Альманах на ювілейний 1948 рік. — Аугсбург, Мюнхен, 1948. — С. 123.

²⁰ Сохоцький І. Будівничі новітньої української державності в Галичині... — С. 164; Цегельський Л. Названа праця. — С. 25-26.

²¹ Масарик Т. Світова революція за війни й у війні 1914 — 1918. Спомины. — Вид. 2. — Львів, 1930. — С. 316.

²² Левицький К. Розпад Австрії і українська справа (Політичні спомины з р. 1918) // Воля. — Вєдєнь. — 1920. — 3 липня (Т. 3. Ч. 1). — С. 12.

²³ Негативна відповідь Вільсона на пропозиції Австрії була дана 18 жовтня, в той час як Німеччина її отримала 8 та 14 жовтня 1918 р. Царський уряд наляв, що затримка з відповіддю пов'язана з підготовкою спритливих для Австрії рішень.

²⁴ Левицький К. Розпад Австрії і українська справа... — С. 12.

²⁵ Студентська молодь Львова на своєму віці 13 жовтня 1918 р. прийняла резолюцію з домаганням об'єднання всіх українських земель в одну державну цілість.

²⁶ Левицький К. Розпад Австрії і українська справа... — С. 12.

²⁷ Степан Баран стверджує, що до якого ж секретаря Народного Комітету, що від узяв підготовку до державного перевороту в Галичині, звер-

нувся один український австрійський старшина, що приїхав з Києва, з проханням від УНС наразі не проголошувати злуку з гетьманською Україною. З таким же проханням, стверджує він, звернулися і лідери Союзу Галицьких і Буковинських українців у Києві, які повідомляли також про підготовку гетьманом федерації з Росією. Див.: Баран С. До історії повстання З УНР // Діло. — 1924. — 6 січня. — С. 10; С. Іванович (Баран С.). Українські пралори над Львовом. До історії створення З УНР в 1918 р. / Календар Альманах на ювілейний 1948 рік. — Аугсбург, Мюнхен, 1948. — С. 125-126. Останній аргумент, який був наведений на нараді, — Наддніпрянська Україна берестейським миром і так викликала гнів Антанті, а західні українці з огляду на ставовище Антанті до народів Австро-Угорщини, можуть сподіватися на допущення їх до Мирової конференції. Див.: Лозинський М. Названа праця. — С. 30.

²⁸ Антін Чернецький, який підтримував зв'язки з Києвом через залицяників, вказує, що він особисто отримав листа від Винниченка, де той просив Галичан проголосити злуку. Факт надіслання такого листа підтвердив і сам В. Винниченко у листу 1951 р. Див.: Чернецький А. Спомины з мого життя. — Лондон, 1964. — С. 43.

²⁹ Лозинський М. Названа праця. — С. 30.

³⁰ Факт агітації керівництва УНРади за федерацією з Австрією замовчували у своїх публікаціях С. Баран та К. Левицький, але його підтверджують звіт з наради Конституанти поміщений в «Українськом Слово», та спогади М. Кордуби і А. Чернецького. Див.: Українське Слово. 1918. — 22 жовтня. — С. 2; Кордуба М. Переворот на Буковині. З особистих спомины // Літературно-Науковий Вістник. — 1921. — жовтень (Кн. X). — С. 138; Чернецький А. Названа праця. — С. 42.

³¹ Кушнір В. Замітки до галицько-української політики // Воля. — Вєдєнь. — 1920. — 3 січня (Т. 1. Ч. 1). — С. 6.

³² Намагаючись не допустити дискусії щодо рішення Конституанти, С. Петрушевич на загальних зборах не надавав слова прихильникам злуки. — ЦДАЛ України у Львові, ф. 581, оп. 1, спр. 128, арк. 5.

³³ Щодо ставлення до Києва, то 31 листопада 1918 р. О. Колєсса від імені УНРади лише нотифікував Гетьманові П. С. Хоробордському та Міністерству закордонних справ утворення самостійної української держави на західних українських землях. Див.: Нова Рада. — Київ. — 1918, 1 листопада (19 жовтня). — С. 2.

³⁴ Левицький К. Перед роком // Український Пралор. — Вєдєнь. — 1919. — 1 листопада. — С. 3.

³⁵ Цегельський Л. Від легенд до правди. Спомины про події в Україні зв'язані з Першим Листопадом 1918 р. — Нью-Йорк; Філадельфія, 1960. — С. 40-41.

³⁶ Лозинський М. Галичина в рр. 1918-1920. — С. 34-35.

³⁷ Гетьман пообіцяв Назаруку направити до Галичини корпус Січових Стрільців, та стрільцеза Рада відмовилася направити свої військові підрозділи до Львова, мотивуючи тим, що події в Києві є важливішими для української державності. Див.: Назарук О. Рік на Великій Україні. Спомины з української революції. — Вєдєнь, 1920. — С. 5-8.

³⁸ Буковинська делегація складалася з представника Української Народної Партії Мирона Кордуби та лідера місцевих соціал-демократів Осєпа Безпалого. Державний Секретар закордонних справ ЗУНР В. Панейко запропонував їм, діючи разом з представником ЗУНР Григорієм Микитєєм, просити гетьмана направлення окремої мисії до Львова для обговорення умов об'єднання ЗУНР і Української Держави. Див.: Кордуба М. У посольстві до Гетьмана. Уривок із щоденника // Літопис Червоної Калини. — 1930. — Ч. 10. — С. 12-14. Ч. 11. — С. 5.

³⁹ Лідери ЗУНР проголосили відступити на Вєдєнь до початку 1919 р. Член УНРади Петро Шекерик-Доників згадував що 3 січня на засіданні комісії, яка мала виробити проект ухвали про злуку ЗУНР з УНР, Євген Петрушевич висловився проти негайної злуки без застережень з причини більшовицької загрози Україні, сказавши крім того, що «може наступити зміна в міжнародній політиці і можуть прийти до влади ще Габсбурги. Ми повинні призадуматися, що ми маємо тоді діяти, як вони почали би реставрувати Австрію і зажадали прилучення Галичини назад до австрійської монархії». Цит. за: Слободчик О. Історія Галичини в рр. 1918-19 / Нарис історії Української Революції. 1917-1920. Ч. III. — Яворів, 1930. — С. 35.

⁴⁰ Один з керівників УРП Іван Маюх відзначав невідповідну політичну підготовку українських лідерів до здійснення самостійного ідеалу. На відміну від Бенеша чи Масарика (перший закінчив вищу школу політичних наук у Парижі, другий мав політичні і особисті зв'язки в західноєвропейських колах), українські парламентарі у своїх контактах обмежувалися Львовом та Віднем. — Маюх І. На народній службі. — Дєтроїт, 1959. — С. 232.

⁴¹ Kozłowski M. Miedzy Sanem a Zbyszczem Walki o Lwow i Gelicje Wschodnia 1918-1919. — Krakow, 1990. — S. 112.

⁴² До початку світової війни Бенеш і Масарик засуджували ідею незалежності Чехії як шкідливу і невідповідну мірою. І апробовані війни з усіх чеських політичних концепцій програма повної державної незалежності мала найменше прихильників. Див.: Сохоцький І. Будівничі новітньої української державності в Галичині... — С. 164-165.

⁴³ Маюх І. Названа праця. — С. 222.

⁴⁴ Кєдрин І. Викриєлена правда. Події в Україні у 1918 р. у кривому дзеркалі спомины д-ра Л. Цегельського. — Нью-Йорк, 1963. — С. 19-20.

⁴⁵ Гольдеман С. В справі українсько-жидівських відносин. Лист п'ятий. Українсько-жидівські відносини в Галичині // Воля. — Вєдєнь. — 1920. — 20 листопада (Т. 4, Ч. 7-8). — С. 350.

⁴⁶ Запереченням легенди польської історіографії про утворення ЗУНР як австрійську інтригу є опублікований у вєдєнському часописі «Zemь» за 3 червня 1919 р. (№ 5993) звіт із засідання члена австрійської ліквідаційної комісії, в 4-му пункті якого було вказано: «Вивіз амуніції а передовим постачанням її Полякам, які знаходяться у війні з Українцями, належить здержати». Цит. за: Володимир Мурський "Nie pomagow, ale zdrowo" // Воля. — Вєдєнь. — 1919. — Червень (Т. 1. Ч. 1). — С. 9.